

Η άσκηση παράνομης βοσκής στη Στερεά Ελλάδα κατά την περίοδο 1970 – 1995

Σ. Τζαφέρως

Δ/ση Δασών Περιφέρειας Πελοποννήσου, Πλαπούτα 8,
221 00 Τρίπολη

Περίληψη

Τα δασικά οικοσυστήματα παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών. Παρέχουν πλήθος αγαθών και υπηρεσιών συμβάλλοντας καθοριστικά στη βελτίωση και καλυτέρευση των συνθηκών ζωής. Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά καιρούς τα δασικά οικοσυστήματα σχετίζονται περισσότερο με την εντατική εκμετάλλευση, την παράνομη υλοτομία, τη λαθροθηρία, τους εμπρησμούς, την οικοπεδοποίηση, την παράνομη βοσκή και άλλες παράνομες ανθρώπινες παρεμβάσεις και επεμβάσεις. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση βασικών νομοθετικών διατάξεων που αφορούν τον τρόπο άσκησης της βοσκής στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα γίνεται εκτενή αναφορά σε νομοθετήματα που έχουν θεσπιστεί κατά καιρούς στον Ελλαδικό χώρο και ρυθμίζουν την άσκηση βοσκής, καθώς και τις ποινικές και αστικές κυρώσεις που είναι δυνατό να επιβληθούν σε όσους επιχειρούν παράνομες δραστηριότητες. Συμπερασματικά αναφέρεται ότι ο μεγαλύτερος αριθμός αδικημάτων εντοπίζεται στο νομό Αιτωλοακαρνανίας και ανέρχεται σε 4.933 παράνομες πράξεις. Συνολικά για την περίοδο 1970 – 1995 τελέστηκαν 19.027 άδικες πράξεις που αφορούν την παράνομη βοσκή. Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι προκύπτει μια σταδιακή μείωση των παραβάσεων βοσκής.

Λέξεις κλειδιά: Βοσκή, αδίκημα, ποινή, νόμος.

Εισαγωγή

Τα δάση αποτελούν πολύτιμα οικοσυστήματα γιατί παρουσιάζουν εξαιρετικό οικολογικό, παραγωγικό, προστατευτικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Παρέχουν εκτός από προϊόντα και πολλές άλλες υπηρεσίες που συμβάλλουν στη βελτίωση του περιβάλλοντος και των συνθηκών ζωής καθώς και στην πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη του κοινωνικού συνόλου.

Αναμφίβολα τα δασικά οικοσυστήματα έχουν υποστεί κατά καιρούς σημαντικές καταστροφές. Πολεμικές διενέξεις, εσωτερικοί διχασμοί, εντατική εκμετάλλευση, υπερβόσκηση, παράνομο κυνήγι, πυρκαγιές και οικοπεδοποίηση αποτελούν μερικές από τις παράνομες και σκόπιμες ενέργειες που οδήγησαν σε οριακά επίπεδα την ύπαρξή τους.

Ένας από τους σπουδαιότερους ανασταλτικούς παράγοντες που επιδρά δυσμενώς στην εξέλιξη των δασικών οικοσυστημάτων αποτελεί η μη ορθολογική άσκηση βοσκής. Είναι κοινά αποδεκτό ότι τα δάση και οι δασικές εκτάσεις έχουν υποστεί, στο παρελθόν, έντονη βόσκηση.

Σε πολλές περιοχές της χώρας μας, τα δάση εξακολουθούν να πιέζονται σοβαρά από τη βοσκή μικρών ζώων, κυρίως αγροτικών (προβάτων και αιγών), με σοβαρές επιπτώσεις στη γενικότερη οικονομία της χώρας (Παπασταύρου και Μακρής 1986). Η υποβάθμιση δασικών και λιβαδικών οικοσυστημάτων δεν προκαλείται μόνο από τον αυξημένο αριθμό ζώων αλλά γενικότερα από την αλόγιστη διαχείριση που ασκείται. Η υπερβόσκηση δε

αποτελεί έναν από τους ισχυρότερους παράγοντες υποβάθμισης των εν λόγω οικοσυστημάτων (Παπαναστάσης και Νοϊτσάκης 1992).

Βασικές διατάξεις για την άσκηση βοσκής

Ο σύγχρονος άνθρωπος, με έντονα αναπτυγμένο το αίσθημα της οικολογικής συνείδησης, έσκυψε πάνω από τα προβλήματα του περιβάλλοντος, ιδιαίτερα του δασικού περιβάλλοντος και φρόντισε να εξασφαλίσει με διατάγματα και κανονισμούς την προστασία του. Η προσπάθειά του αυτή εκφράστηκε στον δικαϊκό χώρο με τη δημιουργία ιδιαίτερου κλάδου, του δικαίου του περιβάλλοντος.

Η δασική νομοθεσία, ως εφαρμοστής της δασικής πολιτικής στην πράξη, θέτει όρους και περιορισμούς στον τρόπο άσκησης της θήρας, της βοσκής και καυσοξύλευσης, στη ρύθμιση των εμπράγματων δικαιωμάτων, και γενικότερα στον καθορισμό των επιτρεπτών επεμβάσεων στα δάση.

Συστηματικές προσπάθειες νομοθετικών μέτρων συντέλεσαν στην ανάπτυξη μιας ειδικής νομοθεσίας διοικητικού, ποινικού και αστυνομικού χαρακτήρα, όπως πρωτόκολλα διοικητικής αποβολής, απαγορευτικές διατάξεις βοσκής και κατάτμησης δασών και δασικών εκτάσεων, κτλ. Η νομοθεσία αυτή συμπληρώνει το ποινικό δίκαιο, ενώ παράλληλα δίνει διεξόδους σε προβλήματα που αντιμετωπίζει η δασική υπηρεσία στην πράξη (Παπασταύρου 1991).

Νομοθετήματα που θεσπίστηκαν στα μέσα και το τέλος του περασμένου αιώνα, όπως το Ν.Δ. του 1836 «περί ιδιωτικών δασών» (ΦΕΚ 69/17-11-1836, τ. Α΄) και αυτό της 4-12-1836 «περί υλοτομίας και φόρου ξυλείας» (ΦΕΚ 74/4-12-1836), αναφέρονται στη βούληση της πολιτείας να δρομολογήσει κάποια πολιτική έναντι των δασών, εισάγοντας μάλιστα και την έννοια του «δασικού αδικήματος» (Γρίσπος 1973). Η πολιτική του κράτους εστιάζεται περισσότερο στη ρύθμιση της βοσκής, κυρίως για βοήθεια των υπό αναγέννηση φυσικών δασών. Σύμφωνα με τον Α.Ν. 875/1937 «περί βοσκής εντός των δασών, μερικώς δασοσκεπών εκτάσεων και μη πεδινών χορτολιβαδίων» (ΦΕΚ 379/28-9-1937, τ. Α΄) επιχειρείται μια προσπάθεια ενίσχυσης των δήμων και κοινοτήτων με το δικαίωμα εκμίσθωσης της βοσκής, υπό προϋποθέσεις. Τα έσοδα θα διατίθενται για έργα αναδασώσεως και υποδομής στους εν λόγω δήμους και κοινότητες.

Ένα νομοθέτημα το οποίο αποτελεί τον δασικό κώδικα της δασικής υπηρεσίας, βάσει του οποίου επιλύονται αρκετά δασοπολιτικά προβλήματα, αποτελεί το Ν.Δ. 86/1969 «περί δασικού κώδικα» (ΦΕΚ 7/18-1-1969, τ. Α΄). Το εν λόγω νομοθέτημα αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την ελληνική δασική νομοθεσία (Βαβούσκος 1985). Βάσει του ανωτέρου διατάγματος, δίδεται η ευχέρεια στα αρμόδια δασικά όργανα (δασάρχες) να εκδίδουν δασικές αστυνομικές διατάξεις, με τις οποίες απαγορεύεται:

- η βόσκηση δασών και δασικών εκτάσεων που έχουν καταστραφεί από πυρκαγιά,
- η βόσκηση δασών και δασικών εκτάσεων οι οποίες έχουν κηρυχθεί αναδασωτέες,
- η εγκατάσταση ποιμνιοστασίων ή ποιμνίων μέσα στις πόλεις, καθώς και σε απόσταση χιλίων μέτρων από αυτές,
- η βόσκηση αιγών σε αμιγή δάση ελάτης ή σε μίξη με οξιά ή πεύκη, το ποσοστό δε της ελάτης να ξεπερνά το 50%, και
- η βόσκηση εντός δασικής εκτάσεως της παραμεθορίου περιοχής.

Οι ποινές που επιβάλλονται σε όσους επιχειρούν παράνομες πράξεις σχετικές με την άσκηση βοσκής, αφορούν κυρίως χρηματικά πρόστιμα ή κράτηση, όταν η ζημία δεν ξεπερνά τις χίλιες δραχμές. Στην αντίθετη περίπτωση, επιβάλλεται ποινή φυλάκισης μέχρι δύο έτη, υπό την προϋπόθεση της εγκλήσεως του παθόντος, σύμφωνα με τα άρθρα 381 παρ.1 (φθορά ξένης ιδιοκτησίας) και 383 (γενικές διατάξεις) του ποινικού κώδικα.

Ένα σημαντικός νόμος που εκδόθηκε κατ' επιταγή του άρθρου 24 του Συντάγματος του 1975, είναι ο Ν. 998/1979 «περί προστασίας δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας» (ΦΕΚ 289/29-12-1979, τ. Α'). Αναμφίβολα, πρόκειται για νομοθέτημα θεσμικό με κύριο σκοπό την προστασία και επαύξηση του δασικού πλούτου της χώρας και την παράλληλη εναρμόνιση των πολλαπλών λειτουργιών του προς τις βασικές ανάγκες του κοινωνικού βίου των πολιτών και τις αξιώσεις του σύγχρονου πολιτισμού μας (Υπουργείο Γεωργίας 1980). Σύμφωνα με το άρθρο 70 του ανωτέρου νομοθετήματος, όποιος ασκεί βοσκή εντός αναδασωτέας εκτάσεως, ή δε λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για τη μη είσοδο των ζώων σε αναδασωτέα έκταση, καθώς και εκείνος που επιτρέπει τη βοσκή σε τρίτους διώκονται ποινικώς. Η επιβληθείσα ποινή είναι φυλάκιση μέχρι ενός έτους.

Με το Ν. 1734/1987 «περί δασικών βοσκοτόπων και ρύθμιση ζητημάτων σχετικών με κτηνοτροφική αποκατάσταση και με άλλες παραχωρήσεις, καθώς και θεμάτων που αφορούν δασικές εκτάσεις» (ΦΕΚ 189/26-10-1987, τ. Α') ρυθμίζονται θέματα που αφορούν στην οριοθέτηση, διαχείριση και αξιοποίηση των βοσκοτόπων, στην αποκατάσταση κτηνοτρόφων και στη διευθέτηση ζητημάτων που αφορούν δασικές εκτάσεις.

Ωστόσο με το νόμο αυτό διασπάται ο ενιαίος χαρακτήρας του δασικού χώρου και μετονομάζει τις δασικές εκτάσεις σε βοσκοτόπους βάσει μόνο της χρήσης. Άμεση συνέπεια αυτών είναι η υποβάθμιση των φυσικών οικοσυστημάτων και η αλλοίωση του προστατευτικού τους χαρακτήρα. Οι δυσκολίες όμως που προέκυψαν στην πράξη εμπόδισαν την εφαρμογή του ενώ με απόφασή του και το Συμβούλιο της Επικρατείας τον έκρινε αντισυνταγματικό (Παπασταύρου 1991).

Τα βασικά νομοθετήματα της χώρας μας που πλαισιώνουν τη δασική νομοθεσία εξασφαλίζουν την προστασία, συντήρηση, βελτίωση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων. Η αναγνώριση άλλωστε της αξίας και προσφοράς των δασικών οικοσυστημάτων από κάθε άποψη (οικολογική, παραγωγική, προστατευτική, οικονομική, επιστημονική) αποτελεί τεκμήριο ότι έχει γίνει αντιληπτή η αναγκαιότητα της ύπαρξης και διατήρησής τους.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι η συγκριτική παρουσίαση δασικών νομοθεσιών με άλλες χώρες, π.χ. Ευρώπης, Αμερικής, Αυστραλίας, εμφανίζει αρκετά συγκλίνουσες θέσεις (Τζαφέρης 2001).

Από ιστορικές αναδρομές σε δασικούς νόμους, προκύπτει ότι πρόθεση των νομοθετών δεν ήταν τόσο η τιμωρία των παραβατών, αλλά περισσότερο η δημιουργία νομικών προϋποθέσεων και όρων για τη διατήρηση των δασικών οικοσυστημάτων, η ενίσχυση της ιδέας για προστασία της φυσικής ομορφιάς και η όσο το δυνατό καλύτερη αξιοποίηση και χρήση της δασικής γης (ορθολογική χρήση των εδαφών και των φυσικών πόρων) (Fischer 1990).

Υλικά και μέθοδοι

Για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας έγιναν επισκέψεις στα κατά τόπους Δασαρχεία της Στερεάς Ελλάδας, όπου πραγματοποιήθηκε καταγραφή των αδικημάτων παράνομης βοσκής από τα βιβλία «δασικών ανομιμάτων» των δασικών αρχών. Στην περίπτωση που δεν υπήρχε δυνατότητα καταγραφής σε κάποιο Δασαρχείο, η λήψη των δεδομένων συνεχίστηκε στην αντίστοιχη Διεύθυνση Δασών που εκτελούν τις αντίστοιχες εργασίες δασικής πράξης των Δασαρχείων για την περιοχή.

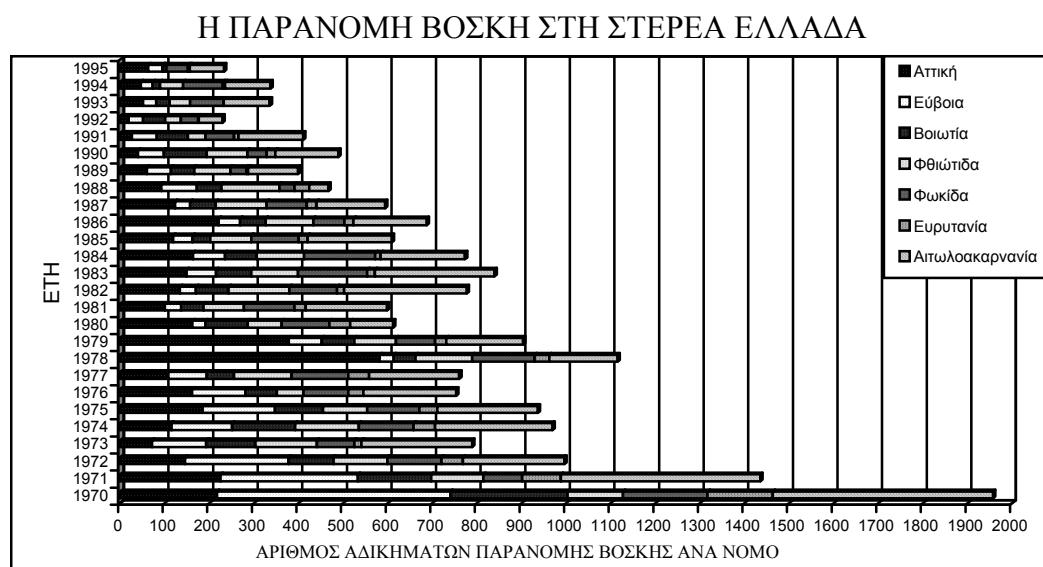
Τα στοιχεία που πάρθηκαν από τα κατά τόπους Δασαρχεία και τις Διευθύνσεις Δασών των νομών της Στερεάς Ελλάδας αφορούν την εικοσιπενταετία 1970 – 1995.

Αποτελέσματα και συζήτηση

Από τα δεδομένα προκύπτει ότι, ο μέγιστος αριθμός αδικημάτων παράνομης βοσκής εντοπίζεται στο νομό Αιτωλοακαρνανίας με 4933 συμβάντα. Ο ελάχιστος αριθμός αδικημάτων εντοπίζεται στο νομό Ευρυτανίας με 780 συμβάντα (Εικόνες 1 και 2). Συνολικά για τη Στερεά Ελλάδα τελέστηκαν 19027 πράξεις που αφορούν την παράνομη βοσκή. Ο μέσος όρος των αδικημάτων ανά νομό ανέρχεται σε 2718,15 περιπτώσεις.

Για την περίοδο 1970 – 1995 και σε αντιπαράθεση με άλλες δασικές παραβάσεις, όπως λαθροθηρία, λαθροϋλοτομία, εμπρησμοί, εκχερσώσεις, κ.ά., που τελέστηκαν στο γεωγραφικό διαμέρισμα της Στερεάς Ελλάδας, προκύπτει ότι τα αδικήματα της παράνομης βοσκής παρουσίασαν το μεγαλύτερο αριθμό συμβάντων (Τζαφέρως 2001).

Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι εντός των ελληνικών δασών εξακολουθούν να τελούνται αδικήματα παράνομης βοσκής. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει ένα θετικό σημείο από την άποψη της δυνατότητας απομάκρυνσης της φυτικής ύλης, η οποία είναι συγχρόνως και καύσιμη ύλη και αποτελεί κίνδυνο πυρκαγιάς, ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες.

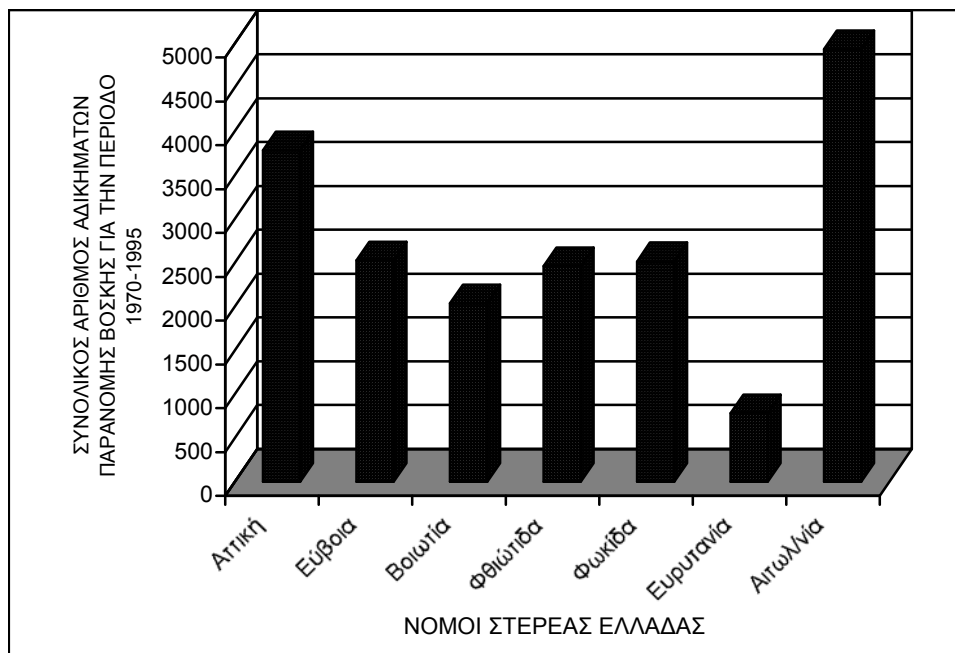

Εικόνα 1. Ιστόγραμμα αδικημάτων παράνομης βοσκής ανά έτος και νομό.

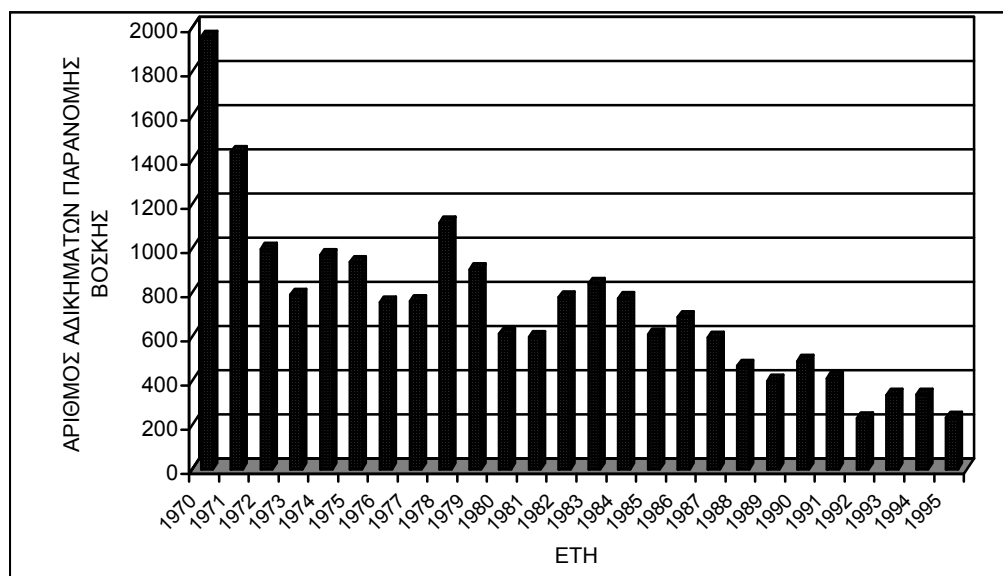
Στην εικόνα 3 παρουσιάζεται η πορεία των αδικημάτων της παράνομης βοσκής, χρονικά από το 1970 – 1995. Ειδικότερα προκύπτει ότι, ο μεγαλύτερος αριθμός παραβάσεων βοσκής εντοπίζεται το έτος 1970, με 1958 παραβάσεις και ο μικρότερος αριθμός το έτος 1995, με 234 παραβάσεις.

Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι προκύπτει μια σταδιακή μείωση των παραβάσεων βοσκής. Ωστόσο μικρές αυξομειώσεις παρατηρούνται λίγο πριν ή μετά τη θέσπιση νομοθετημάτων που αφορούν τα δάση και τις δασικές εκτάσεις. Ανάλογες αυξομειώσεις παρατηρούνται σε περιόδους εκλογών.

Από την εικόνα 2 προκύπτει και το ποσοστό της παράνομης βοσκής για κάθε νομό στο γεωγραφικό διαμέρισμα της Στερεάς Ελλάδας. Συγκεκριμένα, το ποσοστό παράνομης βοσκής για το νομό Αττικής ανέρχεται σε 20%, στο νομό Αιτωλοακαρνανίας σε 26%, στο νομό Ευβοίας καθώς και στο νομό Φθιώτιδας 13%, στο νομό Βοιωτίας 11%, στο νομό Φωκίδας 13% και τέλος στο νομό Ευρυτανίας 4%. Τονίζεται ότι τα αδικήματα που σχετίζονται με τη παράνομη βοσκή, σύμφωνα με τη νομολογία, αφορούν ιδιαίτερα την συνεχή βόσκηση συγκεκριμένων περιοχών, την είσοδο υπεραυξημένου

Εικόνα 2. Ιστόγραμμα συνολικού αριθμού αδικημάτων παράνομης βοσκής ανά νομό για την περίοδο 1970-1995.

Εικόνα 3. Ιστόγραμμα αδικημάτων παράνομης βοσκής ανά έτος.

αριθμού ζώων, ιδιαίτερα αιγοπροβάτων, καθώς και την ανεξέλεγκτη βόσκηση κυρίως σε δασικές εκτάσεις που γειτνιάζουν με κατοικημένες περιοχές (ΑΠ 513/89 ΠοινΧρ 39,990, ΓνμδΕισΚαλαβρ 1/1989 ΠοινΧρ ΛΓ 90).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η κτηνοτροφία στη χώρα μας βαδίζει με σχετικά αργούς ρυθμούς. Η έλλειψη σύγχρονων έργων υποδομής, γεωργοκτηνοτροφικών, σταυλικών, ημισταυλικών και νομαδικών μονάδων, καθώς επίσης η πλήρης αποστροφή των νέων ανθρώπων να απασχοληθούν ως κτηνοτρόφοι δημιουργεί δυσοίονες προοπτικές.

Συμπεράσματα

Τα δασικά οικοσυστήματα εξακολουθούν να πιέζονται από την αλόγιστη βόσκηση που ασκείται από την κτηνοτροφία στον ημιορεινό και ορεινό χώρο.

Ο αριθμός των αδικημάτων παράνομης βοσκής εμφανίζεται αρκετά σημαντικός. Ωστόσο μια σταδιακή μείωσή τους είναι αρκετά εμφανής.

Μικρές αυξομειώσεις των αδικημάτων παρατηρούνται λίγο πριν ή μετά την θέσπιση νομοθετημάτων που αφορούν τα δάση και τις δασικές εκτάσεις. Ανάλογες αυξομειώσεις παρατηρούνται σε περιόδους εκλογών.

Ενώ η αλόγιστη βόσκηση έχει αρνητικές επιπτώσεις στα δασικά οικοσυστήματα, η βόσκηση που ασκείται με ορθολογικό και προγραμματισμένο τρόπο, μόνο θετικές επιδράσεις μπορεί να προσφέρει.

Βιβλιογραφία

- Βαβούσκος, Κ. 1985. Γεωργικόν και Δασικόν Δίκαιον. Στοιχεία Αστικού και Εταιρικού Δικαίου. Εκδόσεις Σάκκουλα. Θεσσαλονίκη.
- Γρίσπος, Π. 1973. Δασική Ιστορία της Νεότερης Ελλάδος. Έκδοση της Υπηρεσίας Δασικών Εφαρμογών και Εκπαιδείσεως του Υπ. Γεωργίας, Αρ. 25. Αθήνα. Σελ. 385.
- Fischer, P. L. 1990. The Forest Legal System Proposal of a Dynamic Legislation. Brazil. Σελ.1-34.
- Παπαναστάσης, Β. Π. και Β. Ι. Νοϊτσάκης, 1992. Λιβαδική Οικολογία. Εκδόσεις Γιαχούδη – Γιαπούλη Ο.Ε. Θεσσαλονίκη, σελ. 244.
- Παπασταύρου, Α. Κ και Κ. Ι. Μακρή, 1986. Δασική Πολιτική. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Τεύχος Β΄. Θεσσαλονίκη.
- Παπασταύρου, Α. Κ. 1991. Νομοθετικά Πλαίσια της Ελληνικής Δασοπονίας. Ανάπτυπο από το «Αφιέρωμα εις τον Κωνσταντίνον Βαβούσκον» τ. Δ΄. Εκδόσεις Σάκκουλα / Θεσσαλονίκη. Σελ.191-204.
- Τζαφέρως, Σ. 2001. Η εξέλιξη των δασικών, ποινικών και αστικών κυρώσεων από δασοπολιτική και νομική άποψη στην Ελλάδα (Η περίπτωση της Στερεάς Ελλάδας). Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη.
- Υπουργείο Γεωργίας. 1980. Η προστασία των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων. Οδηγίες για την εφαρμογή του Νόμου 998/1979. Αθήνα.

The illegal grazing act in Central Greece during the years 1970 – 1995

S. Tzaferos

Regional Forest Service of Peloponnisos, 8 Plaputa,
221 00 Tripoli, Greece

Summary

Forest ecosystems play an important role in the development of human society. They grant a great number of products and many other services, also contribute to cultural and economical development of humanity. During the past, forest and forestlands had been suffering from significant destruction. Forest fires, irrational grazing, poaching, illegal felling, encroachment are some of the illegal acts which have reduced and degraded forests. This paper introduces the basic legislative provisions related to grazing in Greece. It also analyses the forest law that regulates the way of grazing and the punishments that are levied to violators. In addition, it reports the number of forest offenses related with illegal grazing acts. The results show that they have been written 19027 illegal grazing acts. In prefecture of Aitoloakarnania was noticed the maximum number of these acts. Besides, it has been noticed a gradual reduction of illegal grazing acts.

Key words: Grazing, offense, punishment, law.